

KICHIK VA O'RTA BIZNESDA INVESTITSION FAOLLIKNI RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI OSHIRISH YO'LLARI

To'ychiyeva Nodira G'ulom qizi, i.f.f.d. (PhD)

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

E-mail: nodira070495@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarining investitsion faolligini raqamli platformalar va zamonaviy moliyaviy texnologiyalar vositasida oshirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy e'tibori tadbirkorlarning moliyaviy resurslarga kirishidagi tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish, bank takliflarini taqqoslash imkoniyatlarini kengaytirish, raqamli ma'lumotlar asosida muqobil skoringni joriy etish va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlaridan foydalanishni soddalashtirish masalalariga qaratilgan. Tizimli, qiyosiy va institutsional tahlil natijalariga ko'ra, raqamli moliyaviy platformaning "Elektron hukumat" ma'lumotlar bazalari bilan integratsiyasi kreditlash jarayonida hujjat aylanishini qisqartirish, inson omili ta'sirini kamaytirish va kredit tarixiga ega bo'lmagan tadbirkorlarni ham baholash imkonini kengaytirishi mumkin. Tadqiqotda KOBning investitsion faolligini baholash uchun "raqamli moliyaviy kirish – muqobil skoring – moliyalashtirish – investitsiya – biznes o'sishi" zanjiriga asoslangan mualliflik yondashuvi taklif etildi. Shuningdek, platforma xavfsizligi, ma'lumotlarni himoya qilish, hududlarda raqamli savodxonlik va algoritmik baholashning shaffofligini ta'minlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: kichik va o'rta biznes, investitsion faollik, raqamli platforma, raqamli moliya, muqobil skoring, sun'iy intellekt, moliyaviy inklyuziya, platforma iqtisodiyoti, raqamlashtirish.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА ЧЕРЕЗ ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ

Тойчиева Нодира Гулом кизи, к.э.н. (PhD)

Джизакский филиал Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека

E-mail: nodira070495@gmail.com

Аннотация. В статье исследованы организационно-экономические аспекты повышения инвестиционной активности субъектов малого и среднего бизнеса (МСБ) посредством цифровых платформ и современных финансовых технологий. Основное внимание уделено вопросам снижения транзакционных издержек предпринимателей при доступе к финансовым ресурсам, расширения возможностей сравнения банковских предложений, внедрения альтернативного скоринга на основе цифровых данных и упрощения использования механизмов государственной поддержки. Согласно результатам системного, сравнительного и институционального анализа, интеграция цифровой финансовой платформы с базами данных «Электронного правительства» может сократить документооборот в процессе кредитования, снизить влияние человеческого фактора и расширить возможности оценки предпринимателей, не имеющих

кредитной истории. В исследовании предложен авторский подход к оценке инвестиционной активности МСБ, основанный на цепочке «цифровой финансовый доступ – альтернативный скоринг – финансирование – инвестиции – рост бизнеса». Также разработаны практические рекомендации по обеспечению безопасности платформы, защиты данных, повышения цифровой грамотности в регионах и прозрачности алгоритмической оценки.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, инвестиционная активность, цифровая платформа, цифровые финансы, альтернативный скоринг, искусственный интеллект, финансовая инклюзия, платформенная экономика, цифровизация.

WAYS TO INCREASE THE INVESTMENT ACTIVITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES THROUGH DIGITAL PLATFORMS

Toychiyeva Nodira Gulom qizi, PhD

Jizzakh Branch of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan

E-mail: nodira070495@gmail.com

Abstract. This article examines the organizational and economic aspects of increasing the investment activity of small and medium-sized enterprises (SMEs) through digital platforms and modern financial technologies. The main focus is on reducing transaction costs for entrepreneurs in accessing financial resources, expanding opportunities to compare bank offers, introducing alternative scoring based on digital data, and simplifying the use of state support mechanisms. According to the results of systematic, comparative, and institutional analysis, integrating a digital financial platform with "Electronic Government" databases can reduce document flow in the lending process, decrease the influence of the human factor, and expand the ability to assess entrepreneurs without a credit history. The study proposes an original approach to assessing SME investment activity based on the chain "digital financial access – alternative scoring – financing – investment – business growth." Practical recommendations have also been developed for ensuring platform security, data protection, regional digital literacy, and the transparency of algorithmic assessment.

Keywords: small and medium-sized business, investment activity, digital platform, digital finance, alternative scoring, artificial intelligence, financial inclusion, platform economy, digitalization.

KIRISH

Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi ulushini oshirish, uning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va investitsiya loyihalarini amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biridir. KOB subyektlari yangi ish o'rinlarini yaratish, mahalliy bozorni tovar va xizmatlar bilan ta'minlash, raqobat muhitini rivojlantirish hamda hududlarning iqtisodiy faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq kichik korxonalar investitsiya qarorlarini amalga oshirishda moliyaviy resurslarning qiymati, garov ta'minoti, kredit tarixining yetishmasligi, hujjatlarni yig'ish va bank takliflarini qiyoslash bilan bog'liq xarajatlarga duch kelishi mumkin.

Raqamli transformatsiya ushbu cheklovlarni kamaytirish uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Raqamli moliyaviy platformalar tadbirkor, bank, davlat axborot tizimlari va boshqa moliyaviy institutlar o'rtasida ma'lumot almashinuvini tezlashtirib, moliyalashtirish jarayonining shaffofligi va qulayligini oshirishi mumkin. Ayniqsa, tadbirkorning biznes faolligi, aylanmasi, soliq va kommunal to'lovlari kabi raqamli izlardan foydalanadigan muqobil skoring mexanizmlari an'anaviy kredit tarixiga ega bo'lmagan bizneslarni baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

2026-yil 25-mayda e'lon qilingan rasmiy ma'lumotlarda O'zbekistonda kichik va o'rta biznesga ajratilgan kreditlar portfeli 218 trillion so'mni, ya'ni yalpi ichki mahsulotning 12 foizini tashkil etayotgani qayd etilgan. Shu bilan birga, ta'minotsiz onlayn mikrokreditlarning ulushi pastligi va bunday kreditni ajratish jarayoni o'rtacha yetti kungacha davom etayotgani ko'rsatilgan [1]. Bu holat moliyaviy xizmatlarni raqamlashtirish nafaqat texnologik yangilanish, balki KOBning investitsion imkoniyatlarini kengaytirish vositasi ekanini ko'rsatadi.

Tadqiqotning maqsadi raqamli platformalar va muqobil moliyaviy texnologiyalarning kichik va o'rta biznes investitsion faolligiga ta'sir mexanizmini tizimlashtirish, mavjud institutsional imkoniyatlarni baholash hamda KOB subyektlarining moliyaviy resurslarga kirishini yaxshilash bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, institutsional tahlil, kontent-tahlil va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tizimli yondashuv asosida raqamli moliyaviy platforma tadbirkor, tijorat banklari, davlat axborot bazalari va qo'llab-quvvatlash institutlarini o'zaro bog'lovchi infratuzilma sifatida baholandi.

Qiyosiy tahlil an'anaviy kreditlash jarayoni bilan raqamli platforma orqali moliyaviy xizmat olish jarayonining asosiy xususiyatlarini solishtirishga qaratildi. Institutsional tahlilda KOBni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, raqamlashtirish va davlat xizmatlarini elektron shaklda ko'rsatishga oid rasmiy tashabbuslar o'rganildi. Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy materiallari hamda foydalanuvchi taqdim etgan maqoladagi manbalar tashkil etdi.

Tadqiqotda investitsion faollik bevosita faqat investitsiya hajmi bilan emas, balki tadbirkorning moliyaviy resursga kirish tezligi, moliyalashtirish variantlarini tanlash imkoniyati, kreditga layoqatlilikni baholash qamrovi va raqamlashtirish hisobiga tranzaksiya xarajatlarining kamayishi bilan bog'liq jarayon sifatida talqin qilindi.

NATIJALAR

Tahlil natijalariga ko'ra, raqamli moliyaviy platformalar KOBning investitsion faolligiga bir nechta kanallar orqali ta'sir ko'rsatishi mumkin. Birinchi kanal — moliyaviy takliflarni markazlashtirish. Tadbirkorning bir nechta bank takliflarini bitta platformada olish va taqqoslash imkoniyati axborot assimetriyasini kamaytirib, moliyalashtirish shartlarini ongli ravishda tanlash imkonini oshiradi.

Ikkinchi kanal — davlat ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya. KOB subyektlariga oid ma'lumotlarning avtomatik olinishi hujjat yig'ish, takroriy ma'lumot kiritish va qo'lda tekshirishga ketadigan vaqtni qisqartirishi mumkin. Rasmiy tashabbusga ko'ra, platformani "Elektron hukumat" tizimining raqamli ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya qilish ko'zda tutilgan [1].

Uchinchi kanal — muqobil skoring. 2026-yil 1-dekabrdan platforma doirasida sun'iy intellekt elementlaridan foydalangan holda muqobil skoring modelini joriy etish rejalashtirilgan. Unda kredit tarixidan tashqari biznes faolligi, kommunal to'lovlar, aylanmalar, soliq va boshqa raqamli ma'lumotlar ham hisobga olinadi [1]. Bu kredit tarixiga ega bo'lmagan yoki kredit tarixi yetarli shakllanmagan tadbirkorlarning moliyaviy xizmatlarga kirishini kengaytirishi mumkin.

To'rtinchi kanal — raqamlashtirishni investitsiya sifatida rag'batlantirish. Rasmiy takliflarda har yili faoliyatini kengaytirgan va yuqori natija ko'rsatgan 100 ta tadbirkorlik subyektiga raqamlashtirish, xalqaro standartlar va “yashil” texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq xarajatlar uchun 300 million so'mgacha grant ajratish nazarda tutilgan [1]. Bunday yondashuv raqamlashtirishni faqat operatsion qulaylik emas, balki biznesning kelajakdagi samaradorligini oshiruvchi investitsion yo'nalish sifatida qarash imkonini beradi.

1-jadval.

KOB moliyalashtirishida raqamli platformalarning funksional ta'sir yo'nalishlari¹

Yo'nalish	An'anaviy holatdagi cheklov	Raqamli platforma imkoniyati	Kutiladigan iqtisodiy ta'sir
Moliyalashtirishni izlash	Bank takliflari tarqoq	Takliflarni yagona oynada taqqoslash	Tanlov va raqobatning kuchayishi
Kredit baholash	Kredit tarixiga yuqori bog'liqlik	Muqobil raqamli skoring	Moliyaviy inklyuziyaning kengayishi
Hujjat aylanishi	Ko'p bosqichli ma'lumot yig'ish	Davlat bazalari bilan integratsiya	Vaqt va tranzaksiya xarajatlarning kamayishi
Davlat ko'magi	Dasturlar haqida axborot tarqoqligi	Raqamli ariza va kuzatuv	Qo'llab-quvvatlashga kirishning soddalashishi

MUHOKAMA

Olingan natijalar raqamli platformaning KOB investitsion faolligiga ta'siri kredit ajratishning o'zi bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. Platforma moliyaviy qaror qabul qilish uchun zarur axborotni birlashtiradi, tadbirkorning raqamli iqtisodiy faoliyatini ko'rinadigan qiladi va bank uchun baholash bazasini kengaytiradi. Shu sababli raqamli moliyaviy infratuzilma moliyaviy resurs bilan real investitsiya qarori o'rtasidagi vositachi institut sifatida namoyon bo'ladi.

Muallif fikricha, ushbu jarayonni “Raqamli moliyaviy kirish → ma'lumotlar integratsiyasi → muqobil skoring → moliyalashtirish → investitsiya → biznes o'sishi” zanjiri orqali ifodalash mumkin. Bunda platformaning samarasi faqat ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchilar soni bilan emas, balki moliyalashtirishga ariza berish vaqti,

¹ Nazariy ma'lumotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

tasdiqlangan arizalar ulushi, kredit tarixiga ega bo'lmagan KOBlarning moliyalashtirishga kirishi, raqamlashtirishga yo'naltirilgan investitsiyalar va biznes aylanmasining o'sishi kabi indikatorlar bilan baholanishi lozim.

Shu bilan birga, raqamlashtirish yangi tavakkalchiliklarni ham yuzaga keltiradi. Moliyaviy va soliq ma'lumotlarining yagona tizimda qayta ishlanishi kiberxavfsizlik, shaxsiy va tijorat ma'lumotlarini himoya qilish, algoritmik baholashning tushuntiriluvchanligi hamda noto'g'ri ma'lumot asosida salbiy kredit qarori chiqarilishi kabi masalalarni dolzarb qiladi. Shu sababli platforma samaradorligi bilan bir qatorda uning xavfsizligi va algoritmik shaffofligini ham alohida KPI sifatida kuzatish zarur.

Raqamli platformalarning hududiy samarasi ham bir xil bo'lmazligi mumkin. Internet sifati, raqamli savodxonlik, bank xizmatlaridan foydalanish tajribasi va biznesning rasmiy hisob yuritish darajasidagi farqlar mintaqalar kesimida platformadan foydalanish intensivligiga ta'sir qiladi. Shuning uchun raqamli moliyaviy platformani joriy etish hududiy o'quv va maslahat dasturlari bilan parallel olib borilishi maqsadga muvofiq.

Amaliy takliflardan quidagilardan iborat: Birinchidan, KOB uchun mo'ljallangan raqamli moliyaviy platformada "yagona moliyaviy profil" tamoyilini joriy etish maqsadga muvofiq. Bunda tadbirkorning roziligi asosida soliq, aylanma, kommunal to'lov va boshqa tegishli raqamli ko'rsatkichlar bir martalik integratsiya orqali shakllantirilib, takroriy hujjat topshirish kamaytiriladi.

Ikkinchidan, muqobil skoring modelida qaror chiqarishga ta'sir qilgan asosiy omillar tadbirkorga tushunarli shaklda ko'rsatilishi lozim. Bu algoritmik baholashga ishonchni oshiradi va tadbirkorga o'z moliyaviy profilini yaxshilash bo'yicha aniq yo'nalish beradi.

Uchinchidan, platforma samaradorligini hududlar kesimida baholash uchun KPI tizimini joriy etish taklif etiladi. Asosiy indikatorlar sifatida arizani ko'rib chiqishning o'rtacha muddati, raqamli kanal orqali ajratilgan moliyalashtirish hajmi, kredit tarixiga ega bo'lmagan KOBlarning tasdiqlangan arizalari ulushi, platformadan qayta foydalanuvchilar ulushi va moliyalashtirishdan keyingi investitsion faollik dinamikasi olinishi mumkin.

To'rtinchidan, hududlarda tadbirkorlar uchun qisqa muddatli "raqamli moliya" o'quv modullarini tashkil etish zarur. Mazkur modullar elektron ariza, moliyaviy hisobot, kiberxavfsizlik, raqamli to'lovlar va kredit takliflarini qiyoslash ko'nikmalarini qamrab olishi kerak.

Beshinchidan, platforma xavfsizligi bo'yicha mustaqil audit, ma'lumotlarga kirishni qat'iy rollar asosida boshqarish va foydalanuvchiga uning ma'lumotlaridan qanday foydalanilayotgani haqida shaffof axborot berish mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

XULOSA

Tadqiqot natijalari raqamli platformalar kichik va o'rta biznesning investitsion faolligini oshirishda moliyaviy resurslarga kirish xarajatlarini kamaytiruvchi va moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim infratuzilmaviy vosita bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi. Bank takliflarini yagona muhitda taqqoslash, davlat ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya va muqobil skoring KOBning moliyaviy xizmatlardan foydalanish jarayonini sifat jihatdan o'zgartiradi.

Raqamli platformaning iqtisodiy samarasi uning texnik mavjudligidan ko'ra, moliyaviy institutlar bilan integratsiyasi, ma'lumotlarning sifati, xavfsizlik darajasi va

tadbirkorlarning undan foydalanish kompetensiyasiga bog‘liq. Shu sababli platformani joriy etish bilan bir qatorda raqamli savodxonlikni oshirish, algoritmik baholashning shaffofligini ta‘minlash va hududiy tafovutlarni hisobga oluvchi qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini shakllantirish zarur.

Taklif etilgan “Raqamli moliyaviy kirish → ma’lumotlar integratsiyasi → muqobil scoring → moliyalashtirish → investitsiya → biznes o‘sishi” modeli KOB investitsion faolligiga raqamlashtirishning ta’sirini tizimli baholash imkonini beradi. Kelgusidagi tadqiqotlarda ushbu modelni hududlar kesimidagi real platforma ma’lumotlari asosida ekonometrik baholash maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Startaplarni qo‘llab-quvvatlashning kompleks ekotizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 11-fevraldagi PQ-59-son qarori. // lex.uz
2. Davlat-xususiy sheriklik loyihalari. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-avgustdagi PQ-308-son qarori. // gov.uz
3. Innovatsion sohada davlat-xususiy sheriklik munosabatlarining o‘rni va uni amalga oshirish mexanizmi // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2024.
4. Toshkentda startup ekotizimining 500 dan ortiq ishtirokchisi qatnashgan Startup & Venture Summit 2025 o‘tkazildi. // it-park.uz
5. Ta’lim klasterlari: mazmun-mohiyati, zarurati, sohada mavjud muammolar va ularni hal etish yo‘llari // O‘zbekistonda oliy ta’lim jurnali.